

222161

SERIA

C

NUMĂRUL

73

CUNOȘTINTE FOLOSITOARE

„DIN LUMEA LARGĂ”
DIRECT. REDACȚIONALĂ PROF. UNIV. I. SIMIONESCU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

INVĂȚAȚII NOȘTRI. VASILE PÂRVAN

DE

I. ANDRIEȘESCU

Profesor la Universitatea din București.
Fost director al Muzeului Național de
Antichități

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ” BUCUREȘTI

Prețul Lei 8.—

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE”

* = 8 lei numărul; celelalte 5 lei.

Seria A. „ȘTIINȚĂ PENTRU TOȚI”.

Nr.

1. **Cum era omul primitiv** de I. SIMIONESCU.*
2. **Viața omului primitiv** de I. SIMIONESCU.*
3. **Gazurile Naturale** de I. SIMIONESCU.*
4. **Albinel** de T. A. BĂDĂRĂU.
8. **Furnicile** de T. A. BĂDĂRĂU.
9. **Viața plantelor** de I. SIMIONESCU.*
- 10—11. **Pasteur** de C. MOȚAȘ.
14. **Porumbelii mesageri** de V. SA-DOVEANU.
15. **Planeta Marte** de ION PAȘA.
16. **Dela Omer la Einstein** de GENERAL SC. PANAITESCU.
17. **Cum vedem** de DR. I. GLĂVAN.
18. **Razele X** de AL. CIȘMAN.
19. **Omul dela Cucuteni** de I. SIMIONESCU.
20. **Protozoarele** de I. LEPȘI.
21. **Fulgerul și trăsnetul** de C. G. BRĂDEȘEANU.
22. **Nebuloasele gazoase** de M. E. HEROVANU.
23. **Bacteriile folositoare** de I. POPU-CĂMPEANU.
24. **Scrisori cereștii (Meteorite)** de I. SIMIONESCU.
25. **Din istoricul electricității** de STEL. C. IONESCU.
26. **Mercur și Venus** de C. NEGOIȚĂ.
27. **Reumatism și arterioscleroza** de DR. M. CĂHĂNESCU.
28. **Oameni de inițiativă** de APOSTOL D. CULEA.
29. **Henri Ford** de ING. N. GANEA.
30. **Musca** de I. MUREȘANU.
32. **Cifrele** de G. M. LĂZĂRESCU.
33. **Animale de demult** de I. SIMIONESCU.
34. **Lămurirea potopului** de I. SIMIONESCU.
35. **Din viața oamenilor întreprinzători** de APOSTOL D. CULEA.
36. **Societatea nașunilor** de ARTUR GOROVEI.
37. **Ficatul și boalele lui** de DR. M. CĂHĂNESCU.

Nr.

38. **Electrochimia și electroliza** de N. N. BOTEZ.
39. **Noțiuni de electricitate** de ING. CASETTI.
40. **M. Berthelot** de CĂPIT. M. ZAPAN.
41. **Izvoare actuale de energie** de E. SEVERIN.
42. **Goethe ca naturalist** de PROF. I. SIMIONESCU.
43. **Viața'n munți** de I. SIMIONESCU.*
44. **Principiul de biologie** de I. SIMIONESCU.
- 45—46. **Fauna Mării Negre** de BĂCESCU, M. și CĂRĂUȘU S.*
47. **Vitaminela** de DR. N. GAVRILESCU.*
49. **Petrolul** de I. SIMIONESCU.*
50. **Șobolani și șoareci** de PROF. RADU VLĂDESCU.*
51. **Viața la Ecuator** de I. SIMIONESCU.*
52. **Viața la tropice** de I. SIMIONESCU.*
53. **E. Roux** de PROF. DR. G. MARINESCU.*
54. **Cutremururile** de I. SIMIONESCU.*
55. **Cum birue viața** de DR. VASILE ZAHĂRESCU.*
56. **Plante carnivore** de I. POPU-CĂMPEANU.
57. **Chihlimbarul** de A. RABICHON*
58. **Newton** de O. ONICESCU.*
59. **Fluturii de zi** de I. SIMIONESCU.*
60. **Fluturii de noapte** de I. SIMIONESCU.*
61. **Glande cu secreția internă** de PROF. DR. C. PARHON.*
62. **Sarea** de PROF. I. SIMIONESCU.*
63. **Circulația materiei** de PROF. I. SIMIONESCU.*
64. **Păseri de apă** de C. S. ANTONESCU*
65. **Flori de primăvară** de I. SIMIONESCU.*
66. **Din viața marilor fizicieni și chimiști** de C. ALLACI.*
67. **Descartes** de O. ONICESCU.*
68. **Stele noul** de C. ARGINTEANU.*
69. **Strejăria** de V. GHEȚEA*
70. **Invățătura în India** de TH. SIMENSCHY*

Seria B. „SFATURI PENTRU GOSPODARI”.

Nr.

2. **Despre tovărășii** de PREOT. C. DRON.
3. **Despre scarlatină** de DR. I. GHEORGHIU.
7. **Morcovul și alte legume** de P. ROZIABE.

Nr.

8. **Sifilisul** de DR. E. GHEORGHIU.
10. **Votul obștesc** de A. GOROVEI.
14. **Palagra** de PROF. V. BABEȘ.*
15. **Alegerea semințelor** de C. LĂGRIȚIANU.

CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE DIN LUMEA LARGĂ

VASILE PÂRVAN

(1882 — 1928)

La zece ani dela moartea sa.

Parvano a functo periit iam decimus annus;
Vix mihi persuasum est illum obiisse virum;
(Iată al zecelea an, de când ni se stinse maestrul ;
Par'că nu-mi vine să cred că a plecat dintre noi).

.....
Accipe, dulce caput, nostri pia pignora amoris
Pignora quae genio mittimus, ecce, tuo.

(Scumpe maestre, primește, prinosul cel sfânt
al iubirii noastre, prinos hărăzit duhului tău
generos).

Cluj / Central University Library Cluj

ST. BEZDECHI,

V. PARVANI in memoriam.

26/VI/1937, Napocae (Cluj).

Câteva versuri în limba strămoșilor latini, desprinse dintr'o elegie de amintire recunoscătoare, a unui strălucit discipol, la zece ani dela moartea magistrului său, se potrivesc, cred, cât se poate de bine, la începutul însemnărilor ce urmează, despre viața și operile aceluia care s'a dus cu mult înainte de vreme, acolo de unde nimeni nu se mai întoarce, dar de unde totuși, prin ce a rămas mai bun dela dânsul, el va trăi pururea, drept încă un exemplu, dintre cele mai pătrunzătoare, despre ce înseamnă iubirea de carte și de știință, de neam și de țară, căreia s'a silit să-i fie cât mai de priință și de cinste, — și i-a fost, la cea mai grea răspântie a vieții noastre naționale, pe toate tărâmurile.

Vasile Pârvan s'a născut la 28 Septembrie/10 Octombrie 1882, în cătunul Perchiu, comuna Huru-

ești, din județul Tecuci, unde tatăl său, Andrei Pârvan, era învățător. Chiar dela Vasile Pârvan am auzit, că tatăl său era din Basarabia de Sud, strămutat în Moldova de dincoace de Prut, când cu recunoscătoarea (!) rășuire din nou a județelor Cahul, Bolgrad și Ismail, de către Rușii războiului dela 1877—78. Când era de doi ani, tatăl său a fost mutat dela Perchiu, unde Vasile Pârvan n'a mai fost niciodată. Un fidel al său elev eminent, puțin după moartea profesorului său, a vizitat satul și a fotografiat și casa unde se născuse acela ce avea să fie un istoric și arheolog de așa de mare valoare. Casa acoperită cu stuf, prispa îngustă și fără cerdac, încăperile cu ferestre minuscule și lipite pe jos cu pământ, ca atâtea alte asemenea căsuțe, în toată sărmana regiune înconjurătoare, până departe între Siret și Prut. Atunci ca și astăzi. Dar ceea ce n'a știut Vasile Pârvan niciodată e că în preajma locului nașterii sale, la punctul zis „Măgura“, e o străveche așezare arheologică, unde acelaș al său discipol și soția sa au găsit urme concludente și le-au și publicat după cuviință. Vasile Pârvan nu s'a născut deci în timpuri chiar foarte obicinuite, ci patru ani după pierderea din nou a părții de țară unde trăiseră înaintașii săi după tată, iar locul de naștere s'a nimerit să fie chiar o localitate arheologică, cu rămășițe dintre acelea ale unor foarte îndepărtați dar autentici străbuni, cu care, plin de înțelegere și iubire, se va ocupa arheologul, mai ales în opera sa *Getica*.

Despre tatăl său, căruia pe nedrept și fără folos i se caută cusururi și slăbiciuni, legate într'un fel sau altul de orice „mână de pământ“ care este omul, eu știu dela colegi mai tineri ai bătrânului, că Andrei Pârvan era un învățător cu deosebite însușiri, știință de carte și însuflețire față de vremea și îndatoririle sale. Ce-i drept, Vasile Pârvan și-a iubit cu mult mai mult mama, ale cărei oase trudite

pentru copiii ei, el a lăsat cu limbă de moarte să fie aduse lângă ale sale, ceea ce s'a și îndeplinit întocmai, de un vechiu și credincios al său prieten. Mai rece cu cel ce i-a pus întâi cartea în mână, Vasile Pârvan l'a ajutat însă totdeauna și de sigur l'a iertat că n'a putut fi el sprijinul și conducătorul familiei, această sarcină apăsând greu pe umerii mamei și revenind astfel prea de timpuriu fiului lor. Unele scrisori de familie, publicate nu de mult, arată cu ce bărbăție și devotament va lua Vasile Pârvan — deși el însuși foarte tânăr — această sarcină, față de surorile sale, ajutându-le și sfătuindu-le ca un frate și ca un părinte.

Liceul l-a urmat la Bârlad, căpătând, cred, mai ales bune cunoștințe în limbile clasice, prin care și mai târziu se deosebeau, la Universitatea din Iași de pildă, absolvenții Liceului clasic din Bârlad. Ferice de școala despre care se poate spune că a dat îndrumări temeinice, într'o direcție sau alta, elevilor ce i-a avut și care își aduc aminte cu recunoștință despre ce au învățat din timp. Nu știu să-mi fi spus vreodată Vasile Pârvan despre vreun profesor al său mai deosebit din viața de liceu. Cum totuși, în 1919, el va crea la liceul unde învățase un fond și un premiu cu numele scump al mamei sale, de sigur că amintirile lui despre acele timpuri nu erau lipsite de duioșie și de recunoștință.

Suntem în preajma și după anul 1900. Schimbare de veac și o prefacere din ce în ce mai clară în sufletul tinerimii, nu numai în cuprinsul vechiului Regat: înverșunată sânguință la carte, în toate domeniile, ambiție nobilă de a ști cât mai mult și a face odată ceva de ispravă, într'o lume nouă, începuturi vii de nouă conștiință națională, așa de deosebite de romanțioasele visări umanitariste, ale tinerilor de mai înainte, explicabile și simpatice, când erau nevinovate, dar de atâtea ori sectare și prin aceasta sterpe sau deadreptul dăunătoare.

Vasile Pârvan urmează până la 1904 la Facul-

tatea de litere și filosofie a Universității din București, luptând cu multe greutate, fie ca pedagog, fie ca funcționar la Biblioteca Academiei Române. În prima calitate la unul dintre liceele particulare din Capitală, Vasile Pârvan a avut chiar de suferit o cumplit de nedreaptă agresiune, din partea unui elev, pe cât de bogat, pe atât de leneș și de rău crescut. Amară pâne, a atâtor pedagogi-preparatori, în loc să fie o plăcută introducere în delicata carieră didactică! În schimb, ca funcționar la secția manuscriptelor dela Academia Română, Vasile Pârvan a avut norocul să cunoască și să fie cunoscut de Ion Bianu, căruia, fără a-i fi elev, a ajuns să-i inspire o dragoste fiească până la moarte. Eu însumi am văzut în ochii bătrânului neuitat, iubitor de tineret, aspru și totuși așa de bun, fierbinți lacrimi de părinte, și când l-a petrecut pe Pârvan până la mormânt și oricând îl pomenea, după aceea, până la al său propriu sfârșit.

Ca student, de o sânguință recunoscut excepțională, Vasile Pârvan a avut ca profesori pe Dimitrie Onciul, pentru Istoria Românilor, care ne-a rămas ca vestit metodist, întemeietorul școlii istorice românești mai noi. Profesorului Onciul, Vasile Pârvan îi dedică una dintre primele sale lucrări: „*Alexăndrel Vodă și Bogdan Vodă. Șapte ani din Istoria Moldovei (1449—1455)*”, Minerva 1904, 128 pagini, urmată în anul 1905, de tratarea și mai amplă, a temei și mai însemnate: „*Relațiile lui Ștefan-cel-Mare cu Ungaria*”, publicată întâi în „*Convorbiri literare*”, anul XXXIX, apoi la Socec. Tânărul istoric știe încă de pe acum să lucreze nu numai cu metodă, ci și cu o deosebită pătrundere, la care se adaugă o erudiție susținută prin îndelungi cercetări și lecturi potrivite. Încă de pe acum, Vasile Pârvan afirmă că „el nu înțelege istoria, fie ea generală, fie specială, decât ca un tot organic, care, mai ales ca atare, trebuie studiat. „Sublinierile sunt ale autorului. Tot timp de trei ani, Vasile Pâr-

van ascultă cursurile și urmează în seminariul de Istorie universală al d-lui N. Iorga, unde face o lucrare despre „*Tezaurul de monumente istorice*”, publicat de A. Papiu Ilarian. Această lucrare a dezvoltat-o apoi ca o monografie completă asupra „epocii, vieții, activității și ideilor” istoricului Papiu, figură proeminentă a timpurilor de tranziție, între acțiunea revoluționară ardeleană din 1848 și profesoratul dela Iași, ca și ministeriatul la Justiție din timpul lui Vodă Cuza. Menită să fie publicată la Academie, din această lucrare au apărut numai fragmente, dar e de notat că aceste fragmente au apărut în revistele „*Convorbiri literare*”, „*Luceafărul*” și „*Sămănătorul*” din 1903, iar un întreg capitol „*Activitatea politică a lui Alex. Papiu Ilarian*” a apărut în publicația colectivă: „*Prinos lui D. A. Sturdza la împlinirea a șaptezeci de ani*”. „*Luceafărul*” apărea pe atunci la Budapesta, „*Sămănătorul*” era sub conducerea d-lui N. Iorga și chiar prinosul adus în cinstea bătrânului bărbat de stat, istoric și numismat, Dimitrie Sturdza, unul dintre stâlpii Academiei Române în binefăcătoarea ei activitate, paralelă cu cea a domniei Regelui Carol I cel Înțelept, publicația aceasta avea în frunte, fiind loc de introducere, un studiu cu deosebire remarcabil, despre „*Adunarea și tipărirea izvoarelor relative la Istoria Românilor — Rolul și misiunea Academiei Române*” — de N. Iorga. Dimitrie Onciul publica un studiu „*Din Istoria Arhivelor statului*”. Momentul mi se pare o răspântie a istoriografiei noastre, în care Vasile Pârvan este primit și se integrează ca cel mai tânăr, trăsătură de unire cu timpurile următoare, în care istoriografia va lua un și mai amplu avânt, iar Academia Română însăși, va ajuta foarte mult pe tânărul istoric, întors dela studii din străinătate, ca să îmbogățească cu multe și noi izvoare, arheologice, istoria țării noastre.

Deocamdată Vasile Pârvan urmează cu sârguință și la slavistul I. Bogdan, la d. Simion Me

hedinți, în seminarul căruia face o lucrare — iarăși caracteristic — despre „*Răspândirea elementului unguresc la răsărit și miazăzi de Carpați*”, — de asemenea la Dimitrie Evolceanu și Gr. G. Tocilescu, care, o știu dela un bun coleg al său, l-a inițiat în epigrafie și antichități. Ultimului, se pare că V. Pârvan nu i-a păstrat o amintire prea bună. Totuși și de aici se poate trage o învățătură. Nu e bine niciodată ca tinerii să se amestece și mai ales să se identifice cu neînțelegerile posibile dintre cei mai bătrâni, în loc de a culege, ca albinele, sucutul tuturor bunelor învățături, din nesfârșita și eterna grădină a științei și a artelor. Precum tot așa de adevărat este, că nici cei mai bătrâni nu trebuie să tulbure cu nimic, din tot așa de nesfârșita lume a patimilor trecătoare, — sufletele tinere.

În orice caz, Grigore Tocilescu, colaboratorul lui Theodor Mommsen și Otto Hirschfeld (la care avea să învețe la Berlin și Vasile Pârvan), nu mai era tânăr prin anii 1900 și următorii. Romantismul expunerii sale, prea accentuat pragmatic, contrasta mult cu sobrietatea riguroasă a lui Onciul (cu șase ani mai tânăr decât Tocilescu), sau cu avântul înaripat, întemeiat pe un fel nou de a concepe istoria, al d-lui N. Iorga, atunci la începutul carierii sale, evocator puternic și scormonitor al tainelor trecutului, prin toate mijloacele erudiției, în stare de a-l înfățișa cu toate resursele unei complexe personalități excepțional înzestrate. Nu e greu de ghicit, de cine va fi fost tânărul Pârvan atras mai mult.

Licențiat în istorie în 1904, față de lucrările sale anterioare, V. Pârvan ar fi putut ajunge un specialist desăvârșit în vastul câmp de lucru și al Istoriei Românilor. Ii era destinată o altă parte din trecut, totuși în strânsă legătură cu istoria scumpă a patriei: Istoria antică. Universitatea din București trimite în toamna anului 1904 pe Vasile Pârvan ca bursier al ei din fondul „Hillel”, în Germania, spre

a se specializa în istoria antică. Liniile de activitate ale tinereții i se desemnează și mai precis. Cu o hărnicie rară și o nesecată ambiție nobilă, Vasile Pârvan, ca și la București, învață și scrie deodată, întâi la Jena, cel mai mult la Berlin, unde, dacă nu de mult (1903), se stinsese marele Theodor Mommsen, trăia vie umbra uriașei lui figuri, în jurul căreia, ca împrejurul unui altar, officieau pare-că, marii preoți ai studiilor de antichitate, care de care mai adâncit în cercetările și contemplarea unei lumi aparte, a lor, și tot pe atâta de impersonali față de lumea din afară a vremii lor, deși Germania se apropia de punctul culminant al istoriei sale contemporane. Un izolat, pătimaș aproape exclusiv după studiile sale, a rămas Pârvan toată vieța, fără îndoială și de pe urma exemplelor sale de acum. Mic de statură, cu fruntea înaltă și sprincenele negre stufoase, totdeauna concentrat în sine, îmbrăcat ca un pastor protestant, colegii străini și-l vor aminti mai târziu, cu porecla spusă cu bună-tate (dar nu lipsită și de oarecare ironie, față de silințele sale puțin obicinuite): „*der kleine Mommsen*” (Mommsen cel mic). Alți colegi, din țară, vor gratifica și ei mai târziu pe tânărul Vasile Pârvan, sub formă de impresii și amintiri, cu epitete și aprecieri cu totul nefavorabile sau chiar nedrepte, dar cine nu știe, că numai rar printre colegi și contemporani se găsește obiectivitatea și măsura dreaptă a lucrurilor și mai ales a oamenilor?

Anul 1905 este pentru Vasile Pârvan anul de trecere dela Istoria Românilor la Istoria veche. Dacă metoda e aceeași, mijloacele, izvoarele, diferă cu desăvârșire și pentru a lor cunoaștere, el a trebuit să depuie o înverșunată muncă cu care de-altfel era deprins. Așa a ajuns Pârvan să se inițieze în înțelegerea și întrebuintarea inscripțiilor, față de care, cu excepția lui Gr. Tocilescu, noi ne găseam în această vreme, în ce privește Istoria veche, cam ca Franța în timpul lui Victor Duruy,

adică aproape fără epigrafie greacă și romană. Stăruința și ambiția sa vor fi încununată în curând de cele mai frumoase rezultate. Vasile Pârvan va ajunge să fie recunoscut drept unul dintre cei mai de seamă epigrafiști, alături cu Adolph Wilhelm dela Viena. Elevul său deosebit de meritos, G. G. Mateescu dela Universitatea din Cluj, mort din nenorocire și el tânăr, doi ani după magistrul său, învățase epigrafia aproape exclusiv dela acesta și a scris admirabile lucrări pe bază mai ales epigrafică. De altfel, astăzi, datorită în bună parte și lui Vasile Pârvan, epigrafia, ca disciplină ajutătoare a Istoriei antice, este foarte bine reprezentată la toate Universitățile noastre.

Cele dintâi lucrări prin care V. Pârvan își dovedește și sârguința neobicinuită de ucenic, dar și pătrunderea cuprinzătoare de viitor maestru, destul de precoce, pentru o disciplină reprezentată până la el numai de Gr. G. Tocilescu, sunt două: 1. *Câteva cuvinte cu privire la organizația Provinciei Dacia Traiană, cu prilejul unei cărți noi asupra acestei cestiuni*, 1906 și 2. *Salsovia*, acelaș an, publicate întâi în „Convorbiri literare“ XL.

Cartea cu pricina pentru lucrarea dintâi era: „*Organizația comunelor și provinciei Dacia traiană*“, studiu istorico-epigrafic, Constanța 1905, 232 pagini, de Virgil P. Andronescu, cunoscut și pe atunci și mai târziu ca om de bine, iubitor pasionat de trecutul glorios al provinciei sale, dar cu mult mai puțin pregătit ca să-l și descrie. Deși începe chiar dela titlu, care i se pare „rău alcătuit“, V. Pârvan nu face propriu zis o critică a cărții destul de întinse a lui Andronescu, ci scrie alături, în câteva zeci de pagini, ce crede el, despre această însemnată temă dela începutul istoriei noastre. Iar aceasta o face cu o liniște și stăpânire depersonalizată, puțin obicinuită la tineri, deși se vede că e tânăr și începe, dar începe ca un învățat încercat, cu brazdă largă și adâncă, până în miezul chestiu-

nii, cu toate pozițiile ei. Un pasagiu mi se pare chiar deosebit de caracteristic: „*Mai mult decât ar admite școala istorică dela Berlin, care face atâta opoziție lui Lamprecht, în cazul de față imprejurarile economice au fost și ele hotărâtoare în politica de granițe la Rin și la Dunăre. A spune că Traian a pornit împotriva Dacilor numai pentru că făceau scandal la ușa imperiului, nu e serios, dacă nu te întrebi întâiu de ce făceau scandal... Dacii râvneau la civilizația strălucitoare a lumii romane, iar Romanii la bogăția ascunsă a barbarilor etc.*” V. Pârvan a ascultat pe unde a urmat în Germania și lecții de economie politică, ca știință ajutătoare la înțelegerea istoriei. Factorul economic și însemnătatea lui în istorie îl duce pe Pârvan la o întinsă cercetare asupra *neguțătorilor* în Imperiul roman, 1908, rămasă nepublicată, dar în strânsă legătură cu care stă tema tezei sale de doctorat, pe care îl va da în 1909: „*Naționalitatea neguțătorilor în Imperiul roman. O cercetare istorico-epigrafică* (în limba germană), Breslau 1909. Despre această lucrare, un mare specialist francez va spune mai târziu — Jérôme Carcopino, în 1927 — că „împreună cu *Trafiicanții italieni* ai lui Hatzfeld, ea rămâne și astăzi, cel mai bun studiu pe care-l avem despre dezvoltarea comerțului în Antichitatea clasică”.

Tot așa „*Salsovia*”, cu prefața din broșura separată, datată Septembrie 1906, Berlin, unde de sigur a și fost scrisă, de altfel ca și cealaltă, dovadă bogăția deosebită a informației, e departe de a fi numai o lucrare de prim contact și inițiere. Fragment dintr'un studiu asupra „*Străjii romane la gurile Dunărei*”, *Salsovia* este numele unei cetăți din șirul posturilor întărite dela vărsarea marelui fluviu, între Noviodunum (Isaccea) și Istros sau Histria, la capătul peninsulei care se întinde între lacul Sinoe și lacul Duingi. Studiul întreg, conceput mai târziu sub titlul „*Viața romană la Dunărea de jos*”, în două părți: I. Autohtonii și II. Cultura romană,

nu avea să-l săvârșească Pârvan decât în parte. Aceasta va fi lucrarea din 1923: „*Inceputurile vieții romane la gurile Dunărei*” în Colecția „Țara noastră”, — Editura „Cultura Națională”, colecție și editură condusă de dânsul. Colecția era menită să cuprindă scrieri pe înțelesul tuturor despre pământul și poporul românesc, dar n'a putut avea urmare în domeniul istoriei. Vasile Pârvan a fost aproape silit să se rezumeze într'o scriere de caracter popular, nu numai fiindcă o credea poate mai utilă, dar fiindcă așa era situația. Iar această situație Pârvan o constatare încă din 1906. „*Odată și odată va trebui începută desgroparea sistematică a urmelor romane dela vechea graniță a Imperiului, a „limesului danubian”, în partea care cade pe pământul românesc, din Dobrogea, — așa precum a început încă de 10 ani Academia din Viena pentru partea din limes care cade în Austria, precum încă de mai înainte lucrează o comisie specială, pe socoteala statului, în Germania și precum în timpul din urmă vor să facă și Ungurii și Sârbii și Bulgarii. Când și la noi se va începe lucrul, atunci va fi nevoie pe lângă sprijinul autorităților și al publicului și de o sumă de tineri cari încă de mai înainte să fi fost măcar cât de cât puși în curent cu studiile la care vor da ajutor. Un studiu complet asupra „străzii romane la gurile Dunărei” numai după desgroparea limesului va fi cu putință*”. Tot atâtea adevăruri, câte afirmări, unele adevăruri potrivitându-se și pentru starea actuală, aidoma. Problema limesului, a liniilor de hotar, romane, preromane și de după părăsirea Daciei, dela Dunăre și Olt, din Ardeal și Banat, dealungul tuturor valurilor ce se găsesc în țara noastră, nu e numai o problemă actuală ci chiar una acută. În județul Covurlui s'a propus, de pildă, de curând, împădurirea bucății de val puternic ce este acolo, dealtfel cu foarte bune intenții, dar ceea ce nu se poate aproba cu nici un chip. Lucrurile trebuiesc întâi studiate și apoi de hotă-

rât la ce destinații se va găsi mai drept cu cale. Pârvan știa, dar greu s'a găsit cine să-l asculte și atunci, numai în parte. În ce privește desideratul cu tinerii ce trebuiesc pregătiți, ca să ajute cu pricepere, la această mare operă de luminare a trecutului, acest desiderat este începutul școalei sale arheologice și a unei acțiuni care, dincolo de cadrul acestei școale, îmbrățișând toate posibilitățile de colaborare, a adus servicii neprețuite pentru cunoașterea trecutului nostru, până în ziua de azi.

La Berlin, Vasile Pârvan n'a stat numai strâns legat de studiile sale, pentru care începea să simtă o mare chemare, ceea ce se vede astăzi că era deplin îndreptățit. Departe de țară, pe care o vedea astfel cu mult mai bine, tânăr luminat, la începutul unui nou veac, el nu putea să nu se gândească adesea acasă, în țară, iar acest acasă era acum o noțiune cu totul deosebită de aceea a tinerilor din timpurile anterioare. Într-o conferință, ținută la Societatea academică română din Berlin, la 24 Ianuarie 1906, Vasile Pârvan, departe de a repeta, ca de atâtea ori alții, fapte trecute în legătură cu Unirea „cea mică” dela 1859, pe care le cunoștea de altfel așa de bine, el le consideră cunoscute de toți și se ocupă pe larg și minuțios cu stările prezente, adânc îngrijat de ele și de viitor. Nici nu se putea altfel, față de școala la care se formase sufletește încă fiind la Bârlad și mai ales la București. El se ridică între altele împotriva „străinilor și înstrăinaților care duc o campanie nedreaptă și rea contra „Sămănătorului”; părerile și sfaturile lui sunt înțelepte și, multe se potrivesc chiar pentru astăzi, ca de pildă, munca sinceră ce o recomandă, — „desinteresată și cinstită a fiecăruia în parte, în ramura sa de activitate” și altele. Vrednic de deosebită mențiune e că, această conferință a apărut în „Luceafărul” dela Budapesta și separat în editura aceleași reviste. Tot în aceeași revistă și în acelaș an, anul jubiliar, se publică de Vasile

Pârvan: „*Istoria Statelor românești până la 1526. Inceputurile poporului românesc. Românii din stânga Dunărei până la întemeierea Principatelor*“. Numele autorului, momentul și locul apariției acestei serii de articole capătă astăzi o semnificare deosebită, în șirul întâmplărilor și marilor evenimente din primele decenii ale acestui veac. Părția bună se făcuse atuncea când profesorul N. Iorga citise a sa „*Istoria lui Mihai Viteazul pentru poporul românesc*“, apărută la Minerva 1901, ca musafir, chiar în Seminarul de limba română al Universității budapestene, de față fiind și, pe atunci studentul, în vârstă mai mare cu un an decât Vasile Pârvan: poetul Octavian Goga. Am auzit acest fapt chiar dela d. Iorga și cred că nu l-am plasat la loc nepotrivit.

Cu o asemenea pregătire, completată în penultimul an de studii în Germania, printr'o călătorie de patru luni în Italia, la Florența și Roma cu împrejurimile, Neapole, Herculaneum, Pompei, Capri, Paestum, vreme în care asistă la săpăturile ce se făceau la Roma, pe Palatin și în For, precum și la Pompei, se înțelege sub ce favorabile auspicii lua V. Pârvan, în toamna anului 1909, moștenirea științifică a de curând decedatului Gr. G. Tocilescu. Spre deosebire însă de acesta, cu gândul pe care l-a urmat consecvent toată viața: de a se dedica exclusiv istoriei vechi a țării sale și a locurilor din jur. Trecuse vremea înaintașului său, când cu o egală încredere, cineva putea să abordeze și să se aștepte la rezultate pozitive în mai multe domenii: vechi monumente greco-romane, inscripții religioase slavo-române, antichități românești, istorie veche și nouă, folklor și literatură, manuale didactice etc. Așa fusese Gr. Tocilescu. Iar autorul acestor rânduri a și încercat să explice, odată, de ce? „O urmare firească a faptului că, din punct de vedere științific, noi am fost și ne găsim încă (era în 1919) într'o fază în care numai câțiva, foarte pu-

țini dintr'o generație, muncesc, iar aceia, fatal, sunt aduși să le îndeplinească pe toate, pare-că, pentru a suplini lipsa de ideal cu care nici o generație nu se poate prezenta înaintea viitorului". Aceste rânduri au fost publicate în „*Revista Istorică*” a d-lui Iorga, care cu adâncă înțelegere le-a lăsat să treacă și nici Pârvan, al cărui colaborator eram din 1915, nu mi-a arătat cea mai mică contrarietate.

În acelaș an 1909, Pârvan scoate cartea sa despre *Marcus Aurelius și Lucius Aurelius Commodus* (138—161 după Hristos), studiu istoric, cu o amănunțită parte de tălmăcire și istoric al stoicismului, rod al preocupărilor sale filosofice, din vremea studiilor dela Berlin, preocupări paralele cu acelea de economie politică, ce se reflectează în teza sa de doctorat, precum s'a arătat mai sus.

În legătură cu această interesantă și frumoasă carte despre Împăratul-filosof, care pe de o parte n'a fost scutită nici chiar de acuzarea de plagiat (noroc că acuzarea venea din partea unui coleg, candidat la aceeași catedră, deci situația era oarecum... clară!), dar, pe de alta a fost premiată de Academia Română, — s'a afirmat că Pârvan și-ar fi pierdut credința sa creștină, asemenea cu Ernest Renan și alții. Afirmarea, făcută de altfel cu perfectă bună credință și silințe laudabile de a explica o personalitate aparte, complexă și în continuă prefacere, mi se pare greșită, în orice caz mult exagerată. Nu aici e locul, dar se poate dovedi că Pârvan, cel puțin în *Marc-Aureliu* nu face confesiuni, ci se silește să scrie istorie, să reconstituie și să explice, pe metodă era stăpân, să explice raportul dintre stoicism și creștinism, lămurind încă odată locul creștinismului în istoria veche și a lumii. „*Noi suntem urmașii lui Marcus tot așa de mult ca ai primilor creștini*”. Așa zice istoricul, iar omul care este istoricul, s'a gândit de sigur: așa ar trebui să fie, prin reînoire continuă, prin tot alți oameni, din ce în ce mai buni. „*Călătorul, care cercetează astăzi,*

cu gândul îndreptat spre cele trecute, rămășițele clădirilor de pe Palatin, ori merge la Villa Adriana, poate urmări oarecum chiar pașii oamenilor mari și buni, cari au locuit acolo și de cari va fi vorba mai departe: Hadrian, Antoninus Pius, Marcus Aurelius". Pot afirma, după câte știu, că Pârvan n'a părăsit niciodată credința sa, ci numai că a putut-o înțelege într'un fel al său, cu tot ce a cules și i-a pătruns sufletul, din învățătura și practica posibilă a filosofiei și în deosebi a stoicismului antic. Până la sfârșit, obicinuia să asculte slujba de Duminecă, cu tâlcul și cântările ei adânc răscolitoare, iar preotul, cârturar și artist, îi era unul din cei mai buni prieteni. Și aceasta nu era cumva o întoarcere. Așa va fi fost totdeauna.

In 1910 Vasile Pârvan e numit și director al Muzeului Național de Antichități, în situația deci de a lua încă dela începutul carierei sale și latura arheologică a catedrei avute mai înainte de același Gr. G. Tocilescu. Dar spre deosebire de Tocilescu, Vasile Pârvan înțelege a-și asocia și a-și forma la muzeu, colaboratori, atrăgând cât mai mulți tineri bine înzestrați și harnici, cari să se consacre aceluiași studii. E, precum am văzut, visul său dela 1906, din prefața *Salsoviei*, în care Pârvan pune cu o perfectă claritate, problema limesului danubian în întregimea ei, pe o scară și cu puteri altele decât acelea singure, sau cu ajutoare de circumstanță, fie ele oricât de valoroase, ale lui Tocilescu. Spirit organizator deosebit de precoce, V. Pârvan știa, nu numai ce trebuie făcut, ci și *cum* trebuie să se facă acest mare lucru, care este până în ziua de astăzi: prelungirea spre răsărit până la Marea Neagră și până la Nistru, a cercetărilor de *limes*, de cetăți și valuri de hotar, cercetări care la Dunărea de mijloc au acum o vechime de mai mult de 50 ani. E neînchipuit de puțin ce se face astăzi și tot așa, e neîn-

chipuit de mult ce se pierde, întârziindu-se o asemenea acțiune de incomparabilă însemnătate, pentru cunoașterea trecutului nostru străvechiu. Ca director al Muzeului Național de Antichități, Pârvan trebuia să aibă în grijă privegherea și cercetarea ruinelor antice din tot cuprinsul țării, iar aceasta trebuia să o facă fără personal și fără mijloace. Ne putem închipui în ce situație se găsea cel ce avea această mare răspundere. O va manifesta în curând, după ce însă va fi pornit lucrul greu, care era explorarea arheologică a țării, așa precum și-o propusese și o visa el.

În 1911 Vasile Pârvan publică „*Contribuții epigrafice la Istoria creștinismului daco-roman*”, pregătită în parte încă de pe când era la Berlin, lucrare foarte grea, mai ales din pricina caracterului cu totul inegal al izvoarelor. Documentată cu tot ce se putea, lucrarea cuprinde o întinsă cercetare asupra răspândirii creștinismului în dreapta și în stânga Dunărei, mai ales din veacul al IV-lea înapoi, dar și cu referințe asupra timpurilor anterioare, deci asupra celor dintâi trei veacuri. Cu aceste trei veacuri s'a ocupat recent, douăzeci și ceva de ani după cercetarea lui Vasile Pârvan, un tânăr distins al Universității noastre. d. Anton Velcu, cu tema dată de colegul meu, d. Sc. Lambrino: „*Contribuții la studiul Creștinismului daco-roman Secolul I—IV d. Hristos*”. O tratare din nou a întregii probleme, în cadrul „creațiunilor românești”, alături de neamul, limba și grupările politice fundamentale dela noi, o face d. Iorga, în capitolul: „*legea românească*” din a sa „*Istorie a Românilor*”, Vol. II, 1936.

Tot în 1911 Vasile Pârvan publică în „*Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*”: „*Cetatea Tropaeum. Considerațiuni istorice*”, separat 1912. Cetatea Tropaeum este cetatea dela poalele formidabilului deal, deasupra căruia se ridica uriaș Monumentul dela Adamclissi — și mai sunt astăzi ruinele — stăpânind cu vederea până departe valea

Urloaei și toate văile din jur. Cercetările au fost re-luate și duse mai departe, cu multă stăruință, de colegul meu, d. Paul Nicorescu dela Universitatea din Iași, elev al lui V. Pârvan ca și d. Lambrino.

În vara aceluiaș an 1911, încep cercetările și săpăturile dela Ulmetum, cetatea veche dela Pante-limonul-de-sus din Dobrogea, săpături care țin trei ani și sunt publicate în *Analele Academiei*, în patru părți cuprinzătoare, apărute între 1912—1914. Caracteristic, începutul comunicării dela 3 Februarie 1912: *„Din motive metodice și de ordin material, am fost nevoit să amân deocamdată sine die săpăturile pe cari, cu întreruperi destul de îndelungate, le făcea Direcția Muzeului Național de Antichități încă de acum douăzeci de ani la Adam-clissi, pentru desgroparea cetății antice de acolo, numită Tropaeum Traiani”*. *„Mijloacele puse de Minister — prin bugetele anuale — la dispoziția Muzeului Național, în vederea săpăturilor, fiind mai puțin decât modeste, iar personalul necesar pentru supravegherea tehnică a săpăturilor lipsind cu totul, am socotit mai potrivit să încep însumi undeva, unde nu se mai săpase mai înainte de arheologii noștri, în vreun castel mic de graniță din Oltenia sau Dobrogea, săpături sistematice pe o scară mai restrânsă, conduse direct și neîntrerupt de mine, cu asistența unui număr de tineri, pe cari să-i introduc acum prin campanii speciale în teoria și practica săpăturilor arheologice”*. Gândul și vi-sul dela Berlin, din 1906, începea acum să fie realizat, de profesorul dela Facultate și directorul de Muzeu, membru corespondent al Academiei. Așa se fac, în toate domeniile, lucrurile cu adevărat bune și de folos, mai presus de oamenii în parte, oricine ar fi, și cei ce-o înțeleg, este spre lauda lor, deplin meritată și durabilă. Mi se pare că nu s'a spus, că *Ulmetum*, dealtfel ca și *Histria*, despre care va fi vorba imediat, sunt cele dintâi mari publicațiuni arheologice ce s'au produs la noi, fără

a uita, cred, nimic și pe nimeni. E vorba, firește, de săpături executate și publicate de ai noștri.

În 1914 Vasile Pârvan expune la Academie situația ruinelor antice dela noi și a cercetărilor științifice asupra lor. În 1903 se alcătuiseră de către Ministerul de Culte un inventar al tuturor monumentelor istorice din țară. Pe de altă parte, încă din 1893 se votase o lege și un regulament pentru descoperirea monumentelor și obiectelor antice. Cum zice Pârvan, Ministerul de Culte, de Interne și Domenii — și celelalte în chip anex, își luau prin aceasta, obligația de a priveghea asupra prețioaselor rămășițe istorice. O lege specială pentru conservarea monumentelor istorice dispunea, tot în 1893, ca o Comisiune deosebită, a monumentelor istorice să poarte această grijă. Prin prima din cele două legi, supravegherea tuturor săpăturilor fu dată Muzeului Național de Antichități. Gr. Tocilescu a făcut ce-a putut, cercetări și săpături în câteva puține locuri istorice din țară. Pentru rest, prefectii, revizorii școlari etc. au contribuit la aplicarea legii, după legăturile ce le aveau cu directorul Muzeului. Comisiunea Monumentelor s'a mărginit la restaurarea ori conservarea vechilor biserici și mănăstiri, lăsând monumentele greco-romane cu totul în seama Muzeului de Antichități. Dar acesta nu avea mijloace. Ar fi trebuit vreo 30 gardieni a 60 lei lunar. Tocilescu nu a încercat măcar, pe deoparte să formeze personalul priceput, pe de altă să stăruie la buget ca să se dea mijloace. Așa s'a ajuns la o sumă de distrugerii. Nici Ministerul de interne n'a putut face mare lucru, față de incultura și materialismul feroce al funcționarilor. În 1913, arată V. Pârvan, privegherea și cercetarea ruinelor și săpăturilor au fost trecute dela Muzeu la Comisiunea Monumentelor Istorice, rupându-se o tradiție de douăzeci de ani. Dar legea din 1913 nu prevede nimic asupra controlului, clasării și studierii monumentelor istorice. Pârvan insistă asupra

unui Serviciu de inspecție și pază, de cercetare tehnică și centralizare științifică și administrativă, într'un organ bine definit, nu numai un simplu birou informativ. El cere o legiferare clară și precisă, în direcția centralizării antichităților greco-romane și mijloace pentru organizarea autonomă a unui Serviciu de priveghere și cercetări a resturilor antice. Incheie cu un apel pentru Histria, singura parte în care a reușit. E un fragment din lungă și trista poveste a unei instituțiuni nefericite, care, după douăzeci și ceva de ani, se găsește, în ce privește nevoile de mai sus, în aceeași stare, ba poate și mai rău. Pe Vasile Pârvan l-a mângâiat la Academie, d. Iorga, când i-a răspuns la discursul său de recepție din Mai 1914: „Imi pare rău că detestabile considerații personale, aduse pe lângă indiferența ce înconjoară la noi marile opere de cultură, te-a împiedecat întru câtva, de a continua. Au fost oameni cărora li s'a părut că se poate face acest lucru de alții decât d-ta, și mai ales fără d-ta. Te vor răzbuna, ca membru exclus câtva timp din Comisiunea Monumentelor Istorice, căreia i s'a încredințat sarcina de a te înlocui printr'o colaborare de bunăvoințe care nu echivalează mai niciodată cu o individualitate, rezultatele ce se vor obține pe această altă cale. Și atunci directorul Muzeului va fi restabilit, printr'o lege însuflețită numai de interesul public, în drepturile de cari a știut să uzeze într'un chip așa de folositor". Stările însă au rămas până astăzi, și așteaptă de abia deacum înainte, atenție și îndreptare. Vieța și munca lui Vasile Pârvan nu sunt numai un prilej de aducere aminte, ci și de serioase meditări, pentru ceea ce este de făcut. Nu pentru oameni care sunt trecători și pot să jertfească, să tacă și să uite, ci pentru instituții care sunt permanente, ale noastre, ale tuturor și trebuiesc să fie legitimarea și mândria noastră.

Fără întrerupere, urmează săpăturile și mai mari

dela Histria, între 1914—1916, cetate ce va rămâne pururea legată de numele său. Nu numai prin valoarea excepțională a materialului găsit, ci și fiindcă din nici o localitate antică, săpată până acum la noi, nu s'au scos încă, în perfectă legătură cronologică și culturală, documente de așa de mare însemnătate ca cele dela Histria. În ultimul timp, pe vremea cercetărilor conduse de Pârvan, se descoperiseră și caracteristice resturi preistorice, covârșite de civilizațiile istorice ale marii cetăți. Ca să poată duce cu spor mai departe silințele sale, Vasile Pârvan a adus la Histria, rând pe rând, pe cei mai buni dintre ascultătorii și elevii săi, deprinzându-i să cunoască și să se înfrățească cu pământul, bun păstrător și părinte al vieții, să strângă cu atenție toate rămășițele ce le ascunde, să le claseze, să le orânduiască și să le publice, pentru luminata întregire a tot ceea ce a fost odinioară pe aceste locuri, pe cât omenеște aceasta e cu putință. Tot el a ridicat un modest dar solid adăpost de lucru, din piatra fără trebuință, rezultată de pe urma primelor cercetări. Silueta albă a casei dela Histria, în preajma zidurilor surii, patinate de vremuri, ale cetății, strălucește până la mari depărtări, în bătaia soarelui, sau numai sub larga boltă de un albastru puternic a cerului dobrogean, pe linia întinsă a câmpurilor roșii închise, tivite la orizont de linia neagră a Mării. Și tot el a plănuit construcția unui mare muzeu local, care însă n'a putut fi realizat decât după moartea sa, în porții mai reduse și acesta e de mult gata, fiind folosit după cum i s'a destinat. Așa precum Alexandru Odobescu este întemeietorul învățământului arheologic din România veche, — după Gr. G. Tocilescu, arheolog și epigrafist de mare merit al acelorasi timpuri, Vasile Pârvan va rămâne cel dintâi organizator al cercetărilor și săpăturilor arheologice la noi, iar Histria, cel dintâi și cel mai mare câmp de lucru în domeniul antichității greco-romane din

Dacia noastră. Iată temeiul pentru care, chemat la conducerea Muzeului Național de Antichități, după moartea lui Vasile Pârvan, ca mai deaproape al său colaborator din ultimii săi doisprezece ani de activitate, am crezut de a mea datorie, să aleg pentru ducerea mai departe a lucrului început de Pârvan la Histria, pe acela dintre elevii săi, cel mai pregătit în studiile de bază ale maestrului său, elev un timp al marelui epigrafist francez, Bernard Haussoullier. Este d. Scarlat Lambrino, iar o fericită întâmplare a făcut, ca d. Lambrino să fi fost ajutat la lucrul său din pustietatea dela Histria, de d-na M. Lambrino, o cunoscătoare reputată a ceramicii antice, pentru care Histria a dat, încă dela începutul cercetărilor, prețioase materiale, publicate în revista „Dacia”, cu subtitlul „Cercetări și descoperiri arheologice în România” I—II, 1924—1925, întemeiată de Vasile Pârvan, volumul III—IV, publicat de mine în 1933. Alte bogate materiale ceramice, descoperite la Histria după V. Pârvan, sunt cuprinse în publicația recentă a d-nei Lambrino, din colecția revistei „Istros”, condusă de d. Lambrino, 1938.

În ce privește publicația despre Histria a lui Vasile Pârvan, ea a fost mai puțin norocoasă față de celelalte ale sale întreprinderi. Plănuită în șase părți organice (nu după campanii, ca Ulmetum), ea avea să înceapă cu vieța antică din orașele grecești dela Marea Neagră, urmând cu situația generală a Histriei și descrierea ruinelor, apoi cu fragmentele arhitectonice, sculpturale și picturale, inscripții, teracote și vase grecești din secolul al VII și VI î. de Hristos, ca să încheie cu descoperirile mărunte. Din toate acestea a apărut numai partea cu inscripțiile, *Histria IV și VII*, în An. Acad. Rom. 1916 și 1923. De asemenea o a treia serie de inscripții din 1923—1925, a apărut în *Dacia II*. 1925.

În restul de vreme, nepotrivită pentru lucrările

pe teren și paralel cu cursurile sale, Vasile Pârvan a publicat în tot acest răstimp, înainte de război, fie dări de seamă în *Jahrbuch*-ul Institutului arheologic german, fie studii, în formă de comunicări la Academie, precum „*Castrul dela Poiana și drumul roman prin Moldova de jos*”, 1913, sau „*Descoperiri nouă în Scythia minor*” (Dobrogea), 1913 și în acelaș an: „*Știri nouă din Dacia Malvensis*” (Oltenia). La Poiana aveau să se facă — după război — ample cercetări și săpături de către d-na și d. Radu Vulpe, cu bogate rezultate, publicate în *Dacia* III și IV. Lucruri din această așezare se pot vedea nu numai la Muzeul de Antichități din București, ci și la Muzeul orășenesc din Tecuci, prin purtarea de grijă a edililor și iubirea pentru acest fel de lucruri a d-lor Dumitriu și profesor Solomon. Săpături întâmplătoare la Constanța au dat, tot înainte de război, peste o parte din zidul cetății Tomi. Profesorul Pârvan a prezentat aceste descoperiri în: „*Zidul Cetății Tomi*”, *Analele Academiei Române* 1915 și nu puțină stăruință și cheltuială de vreme mi-a trebuit, ca director de muzeu, ajutat fiind de bunul edil al Constanței — d. avocat Vulpe — să asigur acest colț, de cea mai autentică vechime, impresionantă pentru orice om cu cât de puțin bun simț istoric, o consolidare și rânduială cuviincioasă, care totuși nu se păstrează curat totdeauna.

Către sfârșitul anului 1915 începe la Muzeul de Antichități lucrul celui ce subscrie aceste rânduri de pioasă aducere aminte, dar și, după datorie, de subliniere a ceea ce s'a făcut sau trebuie să se facă, pentru progresul mai departe a celor începute de înaintași. Fapte de ispravă, fără continuitate și fir de tradiție, fac și sălbaticii. Istoricul, preocupat până acum numai de antichitățile greco-romane și monumentele epigrafice, îmbrățișează cu încredere și entuziasm pe cel ce venea să-l ajute. Profesorul V. Pârvan este de acum înainte un convins sprijinitor al preistoriei. În chiar vara anului 1915, asis-

tenții săi descoperiseră într'o călătorie de recunoaștere pe malul drept al Dunărei, în părțile Siliștrei, un șir de localități cu resturi suspect preistorice. Aduse la Prefectura Durostorului (prefect era — de bună aducere aminte — d. Cămărășescu), au fost identificate de mine, și lucrul a rămas, fiindcă apoi, materialul s'a pierdut. Cu solicitudine și înțelegere de admirat, V. Pârvan se va strădui continuu, să cucerească după război — și pentru preistorie — un loc legitim la Universitate. Va fi ajutat nu numai de d. prof. Iorga ci și de regretatul Dimitrie Onciul. Studenții profesorului Pârvan vor fi cei mai asidui ascultători și ai noului curs. Ca să dea un exemplu de neobosită dragoste de știință, un an întreg Pârvan a asistat oră cu oră la lecțiile de preistorie ale ajutorului său dela Muzeu, docent și mai târziu conferențiar la aceeași Facultate. E partea preistorică a cursului de *Antichități naționale* dela Facultatea de litere și filosofie din București, în cadrul cărui curs Vasile Pârvan a tratat în acelaș an partea de antichități greco-romane. După lecțiile generale de arheologie și preistorie ale lui Odobescu la București și acelea de arheologie integrală — dela preistorie până la arta nouă — ale lui Teohari Antonescu la Iași, — V. Pârvan va rămâne și în această privință un precursor.

Sunt multe lucruri despre care nu se poate stăruii în parte. Activitatea lui Vasile Pârvan și înainte și după război este cu totul excepțională. Pare că ar fi presimțit că în curând se va duce la odihnă. În 1913, V. Pârvan se prezentase ca voluntar și, atașat la o divizie, făcuse tot ceea ce i se putea cere cu drept cuvânt: cercetări arheologice, la Dișipudac și Gheiciler. Pârvan nu făcea altceva decât lucrul de seamă ce l'am făcut mai târziu, în timpul marelui război, toți arheologii de pe toate fronturile: la Rin, în Mesopotamia, la Salonic și peste tot. La noi, nu știu nimic, decât că, de pildă, la Rădășeni, în județul Baia, lângă Fălticeni, cu

ocaziunea săpăturilor de tranșee, s'a stricat, ireparabil, stațiunea preistorică, recunoscută încă de poetul și arheologul regional N. Beldiceanu. Mare păcat și lucru barbar, de rușine pentru o întreagă națiune. Sunt și alte multe exemple, care nu trebuie să se mai repete.

În 1919 s'a făcut mare pomenire, pentru Impăratul Traian: o mie de ani dela așezarea romană peste străvechea temelie tracică și dacică a poporului nostru mult încercat. Profesorul Pârvan a ținut cuvântarea festivă, care începe cu... *sunt Parentalia* — prăznuim amintirea părinților noștri — publicată întâi în „*Luceafărul*”, fost la Budapesta, iar acum la București. „*Fiecare popor trecut la Românism a apărat apoi noua lui formă de viață în felul său deosebit, cu străvechile lui puteri preromane*”. E un imn închinat naturii și puterilor omului, Daciei, lumii, soarelui, Romei, Statului-zeu, Impăratului, lui Decebal. Mai târziu, un tânăr cugetător, cu multă știință de carte și simț, a tras de aici și din ce a mai scris Pârvan, aproape un întreg studiu: „*Pârvan și filosofia statului*”. Nu știu dacă Pârvan a prevăzut așa ceva.

Din materialul dobrogean, Pârvan publică: „*Gerusia din Callatis, Analele Academiei Române 1920, și „Gânduri despre lume și viață la Greco-Romanii din Pontul-Stâng*”, acelaș loc și acelaș an. Callatis era odinioară Mangalia de astăzi; gerusia era sfatul bătrânilor de acolo. La Callatis s'au făcut continuu săpături și după Vasile Pârvan. Întâi profesorul D. M. Teodorescu, apoi, an de an, a săpat d. Sauciuc-Săveanu, cu rezultate foarte de seamă, dar cu mijloace restrânse, mai ales față de necesitățile de expropriere, fără de care nu se va putea ajunge niciodată la explorarea completă a vechii cetăți. „*Gânduri despre lume și viață*” etc. este o temeinică încercare de a reconstitui viața sufletească a populațiilor vechi din cetățile dela Marea Neagră, după câte știri ni s'au păstrat și câte mo-

numente s'au descoperit până acum, cu multe și prețioase lumini asupra aceleleași vieți din interior, mai simplă, dar tot așa de vrednică de cunoscut, a strămoșilor noștri Traci. „Grecii iubeau viața din lumea aceasta și nu credeau că după moarte e altceva decât un somn vecinic. Tracii desprețuiau viața pământească, așa de săracă și aspră, și credeau într'o alta mai bună, după moarte”. „Romanii, veniți în Pontul-stâng din secolul I-iu sunt soldați, agricultori ori negustori: oameni simpli, cari nu se deosebesc în gândurile lor despre lume și viață aproape întru nimic de Greci ori de aborigenii Traci, contemporani”. „Viața e totul”: cel răposat nu poate fi mai drept prețuit și mai sincer plâns decât dacă trecătorul știe cine-a fost el și ce-a fost în viața de aici. Fiecare piatră de mormânt greco-romană e un imn al vieții”.

În acelaș an V. Pârvan publică „Idei și forme istorice”, patru lecții de deschidere a cursurilor sale. Cu totul semnificativă mi se pare întâia: „Datoria vieții noastre”, ținută în ziua de 3 Noemvrie 1919, la Cluj, unde Pârvan este unul dintre organizatorii și profesorii Universității românești, care avea să dea apoi așa de multe și frumoase roade. Cu ce suflet plin de amintiri și de emoția clipei de atunci, va fi citit Pârvan lecția sa, nu mai mult decât treisprezece ani dela cuvântarea sa despre „Unire”, ținută la Berlin și cinci ani dela discursul său de recepție la Academie — cu dreptele cuvinte: „Alături cu fiecare din noi, crește încă de când suntem în leagăn, datoria vieții noastre”. Acum, firește, e mai complicat. Vede lucrurile ca pentru o țară nouă, care n'a fost decât visată și s'a înfăptuit abia acum, după vis de veacuri. Firul conducător se poate totuși desluși și e: prin nație, dincolo de ea, între popoarele cele mai de seamă ale lumii, ca să lăsăm, asemenea cu ele, o cât mai mare parte, în cuprinsul bunurilor superioare ale umanității. Ultima din aceste lecții, ținută la București, la deschi-

derea cursului său despre originea dramei antice, este un dialog în felul dialogurilor filosofului Platon. Titlul e, după numele unuia dintre personagiile între care se țese pânza temei: Anaxandros. Ca și în „*Marc-Aureliu*” sau „*Gânduri despre lume și viață*” etc., Pârvan reconstituie în episoade vieța sufletului la cei vechi. Sunt anii dintre 1917—1922, când, după ce-și pierduse soția în împrejurări tragice, printre străini, V. Pârvan se reîntoarce la meditățile și visările filosofice, cu care din fericire, se deprinsese din tinerețe, ca să-i fie acum singura salvare, refugiu și mângâiere. L-am văzut de multe ori, în vara și toamna anului 1918, la Iași, găzduit la prietenul său, d. D. Gusti, unde a avut fericitul prilej să aibă la dispoziție bogata sa bibliotecă filosofică. Nu voi uita niciodată, cuvintele cu care m'a întâmpinat într'un rând în cămăruța retrasă ce-și alesese: „Imi vine, simt că am să înebunesc!”. Suferințele sale proprii și tragica stare a țării, răscoliată, în răstimpuri, sufletu-i sbuciumat, până la cele mai intime resorturi, gata să se zdruncine sau chiar să se rupă. De aceea — pentru un timp — misticismul de care se resimt cursurile și scrisul său întreg. Pârvan a învins însă criza, care pe mulți alții i-ar fi răpus; s'a învins pe sine.

Dar și prin munca sa, tot mai aprigă, Pârvan a învins criza și a ajuns la un liman liniștit și în curând la onoruri pe drept meritate. În 1919 V. Pârvan prezintă un proiect de organizare a Universității naționale a Daciei Superioare. Proiectul era adresat „Marelui Sfat național al Românilor din Ardeal, Banat și Țara unghurească”. Publicat întâi în „*Luceafărul*” și în 1922, de d. Onisifor Ghibu, în a sa „*Universitatea din Cluj și Institutele ei de educație*”, proiectul cuprinde propuneri, unele puse în lucrare cu deosebit succes, ca de pildă, extensiunea universitară, care a început în 1924, chiar dacă numele lui Pârvan a fost în parte uitat. De altfel, chiar activitatea, astăzi așa de intensă ce

împânzește întreaga țară, cu cercetările de tot felul și aplicările lor practice, conduse de d. Gusti și patronate de însuși M. S. Regele Carol II, care, după Iluștrii Săi Părinți, aprecia în chip deosebit pe Vasile Pârvan, — activitatea aceasta pornește în parte și dela Vasile Pârvan, cu sugestiile și părerile sale, formulate repetat, în legătură cu Asociația pentru studiul și reforma socială, publicate în „Arhiva” Asociației, încă dela al ei început. Pârvan ia parte cu rară însuflețire, muncă și devotament, la tot ceea ce crede că e de datoria sa, față de noile timpuri ce se deschid. Pătrunzător răsună astăzi, douăzeci de ani după ce au fost rostite, gânduri ca acelea ce se cuprind în Memorialul citit la deschiderea cursurilor sale din Decembrie 1918: „*Au căzut pentru libertate: Un cântec de jale și un cântec de biruință*” — o parte citită în prezența Prințului Moștenitor, Regele nostru de astăzi. „*In locul dreptului celui slab, la apărare, s'a ridicat dreptul celui tare, la robire*”. „*De patru ani și patru luni fine uriașul masacru al inocenților*”. „*Imens rânjet de satisfacție trebuie să fi strămbând fața hădă a lui Satan, a lui Ahriman, a lui Siva, a tuturor zeilor cari disprețuiesc, urăsc și calcă în picioare, strivind cu scârbă, neamul așa de numeros, așa de mândru și așa de becisnic al oamenilor. Și totuși, din haosul primitiv s'a născut armonia, lumina și pacea. Din cataclismul vremii de acum se naște o nouă orânduire a lumii*”. „*Acei cari au căzut, au fost sămânța pe care o îngroapă în pământ sămănătorul, ca să dea rod nou: „dela moarte la viață*”. „*Carte cu litere de foc e războiul, din care mintea neastâmpărată a popoarelor lumii învață din veac în veac, ce e jertfa, ce e idealul, ce e patria*”. „*In zări arde Walhalla, Walhalla zeilor vechi, Walhalla zeilor răi. Tronurile lor, în Răsărit și Apus, se prăbușesc. Limbi uriașe de foc se preling de jur împrejurul burgului dacoroman. Dogoriri de văpaie pătrund până departe în pământul dacic... Neclătinat, senin,*

„fără ură și fără răsbunare, privești, o Geniu al națiunii mele, amurgul zeilor ce și-au fost dușmani”. Sau din partea doua, a Imnului de biruință: „Cântați biruința unică a luptătorilor iubirei, asupra asalturilor zadarnice ale luptătorilor urei. Noi am biruit în bucurie și în seninătate... noi am biruit cum biruește primăvara gerul iernii, ei au biruit cum biruește grindina holdele verzi. Noi am biruit cu gândul, ei au biruit cu trupul. Și biruința lor s'a uscat ca iarba de arșiță. Și biruința noastră a crescut ca arborele vieții”.

După ce în 1918 Pârvan stăruise din nou asupra nevoii unei mai ample organizări a săpăturilor arheologice din toată țara și asupra unei reviste speciale, care nu exista, în 1919 el încearcă să deschidă un nou capitol în opera extrem de grea a salvării monumentelor noastre vechi, cuprinzându-le de astă dată pe toate, începând cu cele preistorice. Prilejul expropriării era minunat. Nu se poate concepe nici un fel de grijă pentru trecut, fără a avea ocrotire și la dispoziția cercetărilor, cât mai multe din vechile așezări unde a înflorit odinioară o viață care este originea și temelia celei de astăzi. Mi-aduc aminte că Pârvan a cheltuit multă cerneală, muncă și timp. Rezultatele sforțărilor sale au fost din nenorocire puțin însemnate. În anul următor, o parte din inscripțiile depuse claie peste grămadă în curtea din dos a Muzeului, adăpostit și tolerat el însuși la Universitate, au fost duse la Biserica Stavropoleos. Ce să mai zicem de metopele și alte piese însemnate ale Monumentului dela Adamclissi, de o valoare artistică și documentară unică, depuse în fața Muzeului Militar din Parcul Carol, lăsate în voia ploilor și a zăpezii?! Muzeul condus de V. Pârvan nu avea, cum nu are nici până în ziua de astăzi, un local propriu. Pârvan a suferit greu, sub această stare. După el. Muzeul a fost ce e drept mutat, dar și împărțit, în două case particulare. Ca unul care — și pe munca și sub ochii mei timp de 20 de ani —

s'a ajuns la această împărțire, las viitorului să hotărască, dacă bine s'a făcut. Cine și când va trage învățătura cuvenită?

Neputând face ceva mai de seamă în această privință, așa se explică că V. Pârvan s'a refugiat în lucrările sale dela Histria, ca și în organizarea săpăturilor arheologice din țară.

La Muzeul Național de Antichități se concentrează întreaga activitate arheologică din țară. În „*Probleme de archeologie in România*”, studiu publicat întâi în revista „*Transilvania*” 1921, Vasile Pârvan face o largă expunere a tuturor problemelor arheologice din noua țară întregită, acum cât vechea Dacie, vast teritoriu, în cuprinsul căruia fiecare regiune se înfățișează cu anumite probleme ale ei, așa precum ea însăși, întreagă, reprezintă o unitate distinctă, și sub acest raport, în cadrul Europei sudestice. Pentru fiecare regiune Pârvan schițează aproape și planul de lucru, care să lumineze întreg trecutul, din timpurile paleolitice și până la epoca de început a Statelor românești. Totul e prevăzut: organizare, cercetare și exploatare, sinteză și popularizare. Cercetări și săpături, pe o scară mai mare decât oricând, încep în toate părțile țării, în Dobrogea, în valea Dunărei, în Ardeal, în Banat, în Nordul Basarabiei. Locurile se schimbă în fiecare an, firește, afară de șantierele mai mari, pentru a contribui cu cât mai mult la harta arheologică a țării, lucru despre care, Pârvan luase înțelegere și cu Uniunea internațională a Academiiilor dela Bruxelles, din care ajunsese să facă parte și care până astăzi îi păstrează o vie amintire; așa mi s'a scris acum doi-trei ani, cerându-mi-se volumul de continuare a revistei „*Dacia*”, întemeiată de dânsul, rodul a șase ani de muncă încordată, în cea mai aspră accepție a cuvântului. Ca parte de lucru personal, paralel cu săpăturile dela Histria și cu revista de mai sus, V. Pârvan publică până în

1927, formidabila sa lucrare de sinteză: „*Getica. O incercare de protoistorie a Daciei*”, lucrare prin care Pârvan se așează în rândul celor mai mari cercetători ai Europei sudestice în antichitate. Nu pot înșira aici lucrările sale preliminare, pe care se sprijină. O parte din ele au fost folosite în lucrarea sa din 1923: „*Inceputurile vieții romane la gurile Dunării*”, din colecția întemeiată și condusă de dânsul la „Cultura Națională” — sub titlul „Țara noastră”, admirabilă colecție care ar trebui reluată și dusă mai departe, întocmai așa cum a fost concepută și începută de Pârvan, pentru toate epocile istoriei noastre. Despre „*Inceputurile vieții romane la gurile Dunării*” un specialist în lucrurile romane de valoare și reputația d-lui Jérôme Carcopino a spus că această lucrare „înfățișează despre România antică un tablou tot atât de luminos ca și cele în care Camille Jullian în Franța, a fixat trăsăturile Galiei, Boissier și în urmă Gsell, pe cele ale Africei romane”. „Pârvan în această a sa lucrare, desemnează cadre, trezește curiozități, deșteaptă vocații”.

„*Getica*” — precum am spus-o eu și altă dată — opera se adaugă în șirul cercetărilor de mare amploare, făcute de învățații străini, asupra diferitelor regiuni ale Europei sudestice, din cuprinsul căreia facem parte și noi și e bine că suntem reprezentați: englezul Minns, germanul Max Ebert și rusul M. Rostovtzeff, profesor în America. Intemeiată pe o îndelungată și minuțioasă revizuire a știrilor antice, adunate încă din tineretea sa de studii, și menite să fie cuprinse în acea „Strajă romană la Dunărea de jos” ce anunțase și visa să dea istoriografiei românești; bazată de asemenea pe analiza datelor lingvistice, a numelor de locuri și a numelor de persoane ce s’au păstrat, marea lucrare a lui Vasile Pârvan are în plus meritul de a îmbrățișa și întregul material arheologic dela începutul istoriei (proto-istoric) al regiunilor dela Dunărea de jos, inclusiv

cel unguresc. E o comoară de fapte, foarte multe cu totul noi sau privite altfel decât mai înainte; comoară de considerațiuni întemeiate pe aceste fapte, ca și de largi priviri sintetice, desprinse din stăpânirea suverană a unui material pe cât de întins și bogat, pe atâta de variat și inegal.

Rodnică a fost în acelaș timp și activitatea lui V. Pârvan ca Membru și Secretar general al Academiei Române, cu tot ceea ce îi impuneau aceste grele îndatoriri; de asemenea activitatea sa ca director al Școalei Române din Roma. În această din urmă calitate, a scos cele dintâi volume ale publicațiilor Școalei: „*Ephemeris daco-romana*“ 1923—1925 și „*Diplomatarium italicum*“ 1925, pline de contribuțiuni care de care mai valoroase, ale membrilor Școalei, foști ai săi elevi și, de la un timp, unii și ascultători ai cursurilor și practicanți la săpăturile celui ce scrie aceste rânduri. La Roma, V. Pârvan a reușit să cucerească toate cercurile științifice de specialitate, impunând atențiune și stimă pentru tânăra dar temeinică știință românească. În țară și la Roma a reușit să intereseze de asemenea cercuri prețioase, pentru ridicarea unui local propriu al Școalei, astăzi în ființă, dovadă splendidă de vrednicie românească, de înțelegere și continuitate, fără de care nu se poate face nimic de seamă. Publicațiile Școalei continuă, tot așa de bogate și valoroase.

Incercat și cuprins în mai multe răstimpuri de boală, Vasile Pârvan era totuși întotdeauna de aceeași energie și hărnicie. Puterile răbdării sale erau cu totul neobicinuite, luciditatea minții sale până la urmă desăvârșită, grija de activitatea alor săi, aceeași.

Pe măsură ce trec anii, cei ce-au murit, mai mari între ai generației lor, se ridică și-și iau locul, cel adevărat pe veci, în șirul îndrumătorilor nației, fiecare după știința ce a putut strânge și împrăștia,

după mintea și sufletul cu care, prin ce-a lucrat, prin ce-a suferit și a visat, poate stârni și îndemna la lucru mai departe, pe cei mai buni, din tot alte generații.

Vasile Pârvan a fost un bun și mare profesor, care a făcut școală și, dacă nu murea tânăr, cred că pot afirma, că în alți zece-douăzeci de ani mai departe, am fi ajuns să avem, la noi aici, în centrul Europei sudestice, cea mai bună școală de istorie veche și arheologie, centrul unei întregi mișcări de reală și solidă valorificare a trecutului nostru, preistoric și clasic, al tuturor acestor regiuni. Soarta nu a vrut. Acelaș Vasile Pârvan știa și mai ales a avut rara hărnicie de a traduce în faptă, că cel mai învățat și mai bun dintre profesori este acela care el însuși învață continuu, unele lucruri chiar cu totul din nou, cu fiecare generație de elevi, cu fiecare camarad și colaborator în parte, îndemnând pe alții și îndemnându-se pe sine, pentru întreținerea pururea vie a acelei lumini neasemănate, care este știința în mijlocul întunericului. Pentru toți cei ce se grămădesc în juru-i an de an, ca să se împărtășească din binefacerile ei și apoi să plece aiurea, ca să o comunice altora, cum se aprind una dela alta, luminițele dela altar, în noaptea Invierii.

A apărut:

I. SIMIONESCU

TINERE, CUNOAȘTE-ȚI ȚARA

un îndreptar atractiv, adresat tuturor, scris
pe înțeles, asupra României.

Volum de 156 pagini, cu 100 figuri, 8 tabele. Lei 70.

CUPRINS: Cât e de mare România ; Vecinii ;
Infățișarea pământului ; Munții ; Dea-
luri ; Câmpia ; „Țări” ; Vremea ; Apele ;
Viețuitoarele ; Locuitorii ; Caracterele
generale ale Poporului Românesc ;
Energia românească ; Sate - Orașe ;
Cetăți, mănăstiri, biserici ; Darurile
naturii ; Munca pământului ; Forța
motrice ; Munca Industrială ; Tran-
sport și comerț ; Trecut și viitor.

De acelaș autor :

7305 38

TINERE,

CUNOAȘTE-ȚI ARBORII

Ambele la „CARTEA ROMÂNEASCĂ”

„CUNOSTINȚE FOLOSITOARE“

<u>Nr.</u>	<u>Nr.</u>
17. Rătăcirii bolșeviste de MAIOR I. MIHAI.	49. Lingoarea de DR. I. DUMITRESCU.
20. Răsadnița și plantele din răsad de V. SADOVEANU.	50. Blenoragia sau sculamentul de DR. N. IOAN.
22. Meșteșugul vopsitului cu burueni de ART. GOROVEI.*	51. Practica agricolă de A. BEJENARIU.
24. Păstrarea cărnii de porc de G. GHEORGHIU.*	52. Apa de băut de DR. I. BĂLTEANU.
29. Beția de DR. EMIL. GHEORGHIU.	53. Tifosul exantematic de TUDOR DUMITRESCU.
33. Mama și copilul de PROF. M. MANICATIDE.*	54. Boalele animalelor de I. POPU CĂMPEANU.
36. Omul și societatea de AL. GIUGLEA.	55. Lucrări din pănușile de porumb de TITUS G. MINEA.
37. Bucătăria sătenilor de MARIA GEN. DOBRESCU.*	56. Cartoful de I. POPU-CĂMPEANU.
38. Sfecla de zahar de C. LACRIȚEANU.	57. Cum să trăim de DR. F. GRUNFELD.
39. Ingrășarea pământului de I. M. DOBRESCU.	58. Lucrări din paa și sorg de TITUS G. MINEA.
40. Friguri de baltă de DR. T. DUMITRESCU.	59. Insectele vătămatoare pentru arborii noștri roditori de GH. FIȘTESCU.*
41. Banul de A. GIUGLEA.	60. Vaca cu lapte de M. GĂTAN.*
42. Sfaturi practice de ING. A. SCHORR.	61. Mierea și Ceara de CONST. IONESCU. CRISTEȘTI.*
43. Lămurirea calendarului de A. GIUGLEA.	62. Indrumări agricole de C. IONESCU CRISTEȘTI.*
44. Conjunctivita granuloasă de DR. GLĂVAN.	63. Creșterea păsărilor de PETRONIUS BEJAN.*
45. Burueni de leac de A. VOLANSCHI.	64. 101 feluri din ouă de SANDA MARIN.*
46. Sfaturi casnice de MAICA RALUCA.	65. Plante de nutreț de PETRONIUS BEJAN.*
47. Cultura tomatelor de I. ISVORAN.	66. Lămurirea constituției celei noi de A. GOROVEI.*
48. Rețete pentru gospodine de MAICA RALUCA.	

Seria C. „DIN LUMEA LARGĂ“.

<u>Nr.</u>	<u>Nr.</u>
3. Munții Apuseni de M. DAVID.*	27. Valea Jiului din Ardeal de P. HOSSU-LONGIN.
5. Bucovina de I. SIMIONESCU.*	28. Țara Bârsei de N. ORGHIDAN.
6. Basarabia de G. NĂSTASE.*	29. Vechiul ținut al Sucevei de V. CIUREA.
7. Dobrogea de C. BRĂTESCU.*	30. Macedo-Românii de TACHE-PAPAHAGI.
10. Viața în adâncul mării de C. MOTAȘ.	31. Românii din Banatul Jugoslav de PR. BIZEREA.
11—12. A. Șaguna de I. LUPAȘ.*	32. Coasta de Azur de I. SIMIONESCU.*
14. Românii de peste Nistru de V. HAREA.*	33. Elveția de TRAIAN G. ZAHARIA.
16. Lituanii de G. NĂSTASE.	34. Maramureșul de GH. VORNICU.
19. Românii din Ungaria de I. GEORGEȘCU.	35. Austria de I. SIMIONESCU.
20. Jud. Turda Arleş de I. MUREȘEANU.	36. Belgia de TRAIAN G. ZAHARIA.
21. Țara Hațegului de GAVRIL TODICA.	37. Afganistanul de I. SIMIONESCU.
22. Spiru C. Haret de I. SIMIONESCU.	38. Anastasia Șaguna de DR. I. LUPAȘ.
23. Danemarca de MAEDA D. NICOLAEȘCU.	39. Blajul de ALEX. LUPEANU-MELIN.*
24. N. Milescu în China de I. SIMIONESCU.	40. Marea Neagră de DR. I. LEPSI.
25. Cătășii moldovenești de pe Nistru de APOSTOL D. CULEA.	41. Pe urmele lui Robinson Crusoe de I. SIMIONESCU.
26. Românii din Bulgaria de EM. BUCUȚA.	42. Din Norvegia de I. CONEA.*
	43. Din vremea lui Ștefan cel Mare de GEN. R. ROSETTI.*
	44. Japonia de I. SIMIONESCU.

„CUNOȘTINTE FOLOSITOARE”

Nr.	Nr.
45. Olarul Savant de I. SIMIONESCU.*	58. Turismul de AUREL PIȚU.*
46. Într-o mănăstire din Himalaya de MIRCEA ELIADE.*	59. Abisinia de I. SIMIONESCU.*
47. Dănilă Apostol de N. P. SMOCHINĂ.*	60. Polonia de I. SIMIONESCU.*
48. Govora și Călimănești de I. SIMIONESCU.*	61. Date istorice și culturale din România de CRONICAR.*
49. Sgârle norii New-Yorkului de PETRU COMARNESCU.*	62. Carmen-Sylva (TEKIRGHIOI) de DR. COCA ODESEANU.*
50. Nicolae Bălcescu de V. SASSU.*	63. Gh. Coșbuc de V. M. SASSU.*
51. Țara visurilor împletite (EGIPTUL) de MIRCEA HEROVANU.*	64. A. Philippide de I. IORDAN.*
52. Gh. I. Donici de GEN. R. R. ROSETTI.*	65. N. Gane de A. GOROVEI*
53. A. Odobescu de AL. TZIGARA-SAMURCAȘ.*	66. Lecturi geografice.—Asia de I. SIMIONESCU.*
54. Banatul de PROF. D. IZVERNICEANU.*	67. N. Machiavelli de VL. BOANTĂ.
55. Țara Zarandului de G. CAMBER.*	68. Gh. Lazăr de PAUL PAPADOPOL.*
56. Iordache Golescu de N. BĂNESCU.*	69. I. Urban-Jarnik de A. GOROVEI*
57. Bucureștii de V. MIHĂILESCU.*	70. G. Enescu de M. COSTIN.*
	71. Dr. C. I. Istrati de C. KIRIȚESCU.*
	72. Alexandru Viahușă de V. M. SASSU*
	73. Vasile Pârvan de I. ANDRIEȘESCU*

Seria D. „ȘTIINȚĂ APLICATĂ”

Nr.	Nr.
1. Fabricarea săpunului de A. SCHORR.	21. Șase montaje de radio de CĂP. DR. M. ZAPAN.
2. Motorul Diesel de ING. CASETTI.*	22. Cinematografia de CĂP. M. ZAPAN.
3. Industria Parfumului de E. SEVERIN.	23. Automobilul de CĂPIT. DE AVIAȚIE M. PANTAZI.
4—5. Aerul lichid de I. L. MATEI.	24. Fabricarea sticlei de G. A. FLOREA
6. Industria Azotului de L. CATON.	25. Gazele otrăvitoare de CĂP. DR. M. ZAPAN.*
7—9. Locomotiva de ING. CASETTI.	26. Împăierea păsărilor de N. C. PĂNESCU.*
10. Aeropianul de DR. V. ANASTASIU.	27. Legatul cărților de I. CARAMALĂU.*
11. Baloane și dirijabile de C. MIHĂILESCU.	28. Înnotul de P. EPUREANU.*
12. Betonul Armat de ING. N. GANEA.	29. Scoaterea petelor de VICTORIA A. VELCULESCU.*
13. Ţări și trenuri de G. ȘIADBEI.	30. Cum navigă corabiele de SPAR-DECK.*
16. Tiparul de VASILE ROMANESCU.	31. Planorul de ING. G. LIPOVAN.*
17. Ce se scoate din cărbuni de C. V. GHEORGHIU.	32. „Cartea Românească” de I. SIMIONESCU.*
18. Industria materiilor colorante de G. A. FLOREA.	
19. Fotografia de CĂP. DR. M. ZAPAN.	
20. Industria zahărului de G. I. BAOBIANU.	

RĂSPÂNDIȚI

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE”

Este cea mai trebuitoare bibliotecă. Unică prin varietatea cuprinsului, prin ieftinătate, este la îndemâna oricui. S'a dovedit o adevărată enciclopedie. Aduce foloase specialistului, dându-i noțiuni clare din alte domenii; procură cunoștințe folositoare celui care nu se restrânge numai la cartea de școală. Biblioteca se adresează tuturor, la ori ce vârstă, căci e instructivă, educativă și practică.